

Wege werden wir Originale erhalten, die Sprache bereichern, sie ausbilden, und bey uncultivirten Dialecten die künftige Zeit der Sichtung hoffnungsvoll erwarten. — Mein dritter Punct . . : dass der Ausdruck derjenigen Mundart überhaupt gelten soll, welche den ächtesten und treffendsten besitzt. Dieser Punkt beschränkt zwar jedoch nur die Zügellosigkeit, kommt aber allen im Einzelnen zu Gunsten . . Ich erkläre ihn durch Beyspiele . . . Schreiber dessen hat sich seit jeher zum Gesetze gemacht, und es niemahls gebrochen — er wolle handeln, nicht schreyen; schreiben, nicht Geschrey machen; forschen, sich selbst verbessern, nicht lärmene etc..

Kdo ne vidi v teh besedah Vodnika samega? — Prav res je: „Dolgo so pisarili slovenščino po nemški t. j. v tujem, nemškem duhu. V sedanjem veku še le je to napako poravnal — Ravnikar, slovenščino djal na pravo kopito — Kopitar, vsem svojim naslednikom o slovenski pisavi dal gotove vodila — Vodnik. In sram ga bodi zdaj vsacega, kateri slovenski piše tako, da mora človek misliti po nemški, ako ga hoče razumeti po slovénski!“ (Jezičnik V, 48.)

Pripravljavna pot v zemljepisje in zgodovino.

(Dalej.)

A poveršje zemlje je postalo drugačno. Kjer je bila poprej zemlja, razširjalo se je sedaj morje, iz morja so se kviško vzdigovali otoki, zemlja, ki se je bila pogreznila; kjer je bila poprej ravnina, vzdigovali so se sedaj griči in gore in v sredi teh gričev in gora so brezštevilni ostanki rastlin in živali praveka, ki so tačas poginile. Ti ostanki, katerih, je nekaj okamnelo, govore tako rekoč k nam in pripovedujejo najstaršo zgodovino sveta; tako se spolnuje svetopisemski izrek, ako bodo ljudje molčali, bode kamenje govorilo.

To je prva velikanska prekucija, ki je zadela zemljo v zgodovinskih časih. Govorica od te velikanske povodnji se je ohranila pri vseh narodih po vseh delih sveta. Razven tega občnega potopa godile so se, in se še gode druge premembe z zemljo tu in tam na manjših krajih.

1. Iz suhe zemlje je postalo morje, in tam kjer je voda stala, je sedaj suha zemlja.

2. Ogenj v zemlji je pre naredil v potresih in po ognjenikih poveršje zemlje.

3. Merzli kraji so postali bolj topli in narobe, nezdravi kraji bolj zdravi in tudi nasprotno.

4. Iz puščav je postala rodovitna zemlja in iz rodovitne zemlje zopet puščave.

5. Zemlja po nekaterih krajih je rodila sedaj te, sedaj druge rastline.

6. Enkrat so bile take, drugikrat drugačne živali v tej ali onej deželi, živali potujejo.

7. Dežele so bile obljudene in zopet razljudene; tudi človek potuje in se ravna po deželi, v kateri stanuje.

Take premembe na nekaterih krajih ali po celih deželah napravi povodenj, nekaj potres in druge sile, ki silovito ali počasi, razdirajo največ pa človek prenareja na poveršji zemlje. Človek po telesu slaba stvar preoblada natvoro s svojim umom, z darovi svojega duha, ako so prav izobraženi. V majhnem otroku že spé visoki dušni darovi, po božji volji se moraja te dušne moči zbuditi in razviti.

„Naredimo človeka po svoji podobi,“ je rekel vsegamogočni stvarnik, naj gospoduje nad vso zemljo“. In tako je tudi; človek prenareja tok vodam, kakor kralj veljeva močvirju: vode naj se zbero na poseben kraj, drugo naj bode suho, vode se zbero, iz močvirja postane suha zemlja rodovitno polje, ljudje pridejo in se tam naselijo. Poluotoku reče: bodi otok, in zgodi se. On reče skali: „naj rastejo na tebi cvetice, drevje in terta“, in skala zeleni in na nji postanejo rodovitna polja. (Otok Malta v sredozemskem morju; Boromejski otoki v Velikem jezeru na Lombarškem) On reče reki: odsihmal ne hodi več po oni poti, ampak tukaj naj peljé tvoja pot. (Reka Donava [Dunaj] pri Dunaju). Ponosna reka uboga njegovi besedi. On odpelje jezera, drugej napravlja zbirališča vodam, kjer hoče, in kakor je hoče; na ravninah nanosi griče, doline zasuje in čez sredo gora si napravi ceste, blisku iz neba odkaže pot, na velikem morju vozi in se potaplja v globočino voda, ali pa tudi po zraku plava in ukljubuje elementom. To stori majhen človek, ako se pridno, umno in serčno posluži darov, katere mu je Bog podelil, ker vse, kar ima je prejel od Boga.

Poglejmo enkoliko premembe, ki so se godile na zemlji, od kar ljudje pomnijo. Teh je sicer neštevilno veliko, pa pogledjmo le nekatere.

13. Na suhi zemlji je nastopilo morje, a iz morja je postala suha zemlja.

Kako ta natvora, tam človek preminja kopno zemljo v morje, a morje v kopno zemljo od tega imamo mi zgledov, navedimo jih le nekaj.

Stara govorica pripoveduje, da je bila tam, kjer sedaj šumi atlansko morje, velika dežela, otok Atlantis, sedanji azorski otoki bi bili pa ostanki tega velikega otoka. — Zgodovinsko pa je, da se je enkrat Francosko z Angleškim skupaj deržalo, a zelo verjetno, da je bila Afrika z Evropo, Laško z Sicilijo zvezano, in da je morje najdljo pot iz morja v morje. Obrežje v Flandriji v Zeelandu in Frieslandu je nekdanje veliko dalje segalo v morje.

L. 1277 in 1287 je zalilo morje veliko suhe zemlje v Frislandiji s 50 naselbami, in morski zaliv, ki se še sedaj imenuje Dollart, je tam

nastal. V Holandiji je nastalo zidersko jezero, morje je tam l. 1424 zalilo deželo s 72 vasmí. Otok Helgoland v nemškem morju je bil nekdanj veliko večí, kakor je sedaj, morski valovi ga zmerom krusíjo. Otok Rujana v baltíškem morju je bil nekdanj tudi veliko več, kakor je sedaj.

Nekdanj je bilo Gerško z malo Azíjo zvezano z suho zemljo, ostanki te dežele so gerški otoki.

Vse to je storila natvora, služabnica vsemogočnega Boga. Ljudje imajo sicer raje suho zemljo, kakor vodo, ker jim več koristi, a vendar tu in tam skopljejo jezera, kjer se odteka preobilna voda ob deževji, pri morju pa skopljejo pristanišča za barke, ali pa skopljejo vodotoke, po katerih prevažvajo blago in ljudi iz kraja v kraj. Tako delajo vsi omikani narodi; na Ogerskem veže Francov kanal reko Tiso z Donavo, ti vodovodi donašajo več koristi, kakor zemlja, katero so tukaj žertvovali. — Med Afriko in Azíjo je bila sueška ožina, nekdanj je bil kanal iz Nila v rudeče morje, a v najnovejših časih so naredili veliki kanal iz rudečega in v sredozemsko morje in Afrika je sedaj otok. — Na južnem Francoskem pelje kanal iz Garone v sredozemsko morje, in tako se lahko pelje iz atlanskega v sredozemsko morje.

Taka vodna pota delajo marna ljudstva z velikim trudom in z velikimi troški, ker to koristi kupčiji in pospešuje blagostanje.

(Dalje prih.)

Dopisi in novice.

— *Okrajno učiteljsko zborovanje za Logaški šolski okraj* je bilo 11. in 12. septembra v Idriji (gl. Uč. tov. l. 17. str. 270). K zboru je prišlo 21 učiteljev in učiteljic iz okraja, zborovalo se je v mestni kuzini.

Predsednik, c. k. okr. šolski nadzornik g. Stegnar pozdravlja zbrane, ter jim priporoča, da naj si prizadevajo, izpeljati to, kar se sklepa, tudi dejansko. V svojega namestovalca izvoli g. Jakoba Ingliča, ravnatelja v Idriji in po njegovem nasvetu se volita per acclamationem v zapisnikarja g. g.: Karol Bernard iz Begunj in Valentin Žvagen iz Cerknice.

I. točka d. r. Opazke c. k. okraj. nadzornika. G. nadz. izreka, da je sploh zadovoljen z ljudskimi šolami, nadeja se pa, da bodo šole napredovale. Delovanje učiteljevo naj teži na dvojno mér; a) na zunanje, b) na notranje pri šolstvu. Zunanje delovanje obsega varstvo in snažnost šolskega imetja, potem uradne pisarije, notranje pa disciplino in nauk. Pove pa tudi, kako se po njegovih mislih to in uno doseže, da postane šola tako urejena, kakor si je želi imeti vsak več učitelj.

Ker je to po nekaterih šolah že vravnano, nagovori g. nadz. zbrane, naj mu razodenejo svoje misli o vradnih spisih. Oglasita se g. g.: J. Benedek in J. Poženel. Pervi poroča o desetero uradnih knjig, kaj naj obsegajo, in kako naj se vredujejo enako po vsem Kranjskem, ali vsaj po šolah v Logaškem okraju? Nasveti so ti-le:

I. Pri vsaki kroniki naj bi bil navod, kaj naj se vanjo vpisuje, ali pišan, ali tiskan. (Sprejme se enoglasno.)